

BHMAGAZINO

24

Συνέντευξη

ΕΡΣΗ ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ «Γράφω σημαίνει σκάβω, πειτάω μπάβα»

Η σημαντική ελληνίδα συγγραφέας μιλάει στο BHMAGAZINO για το νέο της βιβλίο, «Σενιορίτα», μια ατμοσφαιρική νουβέλα ανάμεσα στο πένθος και τον ίλιγγο της επιθυμίας. Μια συζήτηση για την αέναη σύγκρουση του μέσα με τον έξω κόσμο, για τα ακατέργαστα υλικά της ύπαρξης, τη δοκιμασία της γραφής, την ψυχή, τον έρωτα, την ελευθερία, αλλά και για το ενδεχόμενο ενός Νομπέλ Λογοτεχνίας.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΓΡΗΓΟΡΗ ΜΠΕΚΟ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΣΙΣΣΥ ΜΟΡΦΗ

Κάθε συνέντευξη με την Ερση Σωτηροπούλου είναι μια μικρή πρόκληση. Αν θα τη βρεις, πότε θα τη βρεις, πού θα τη βρεις. Όμως δεν το κάνει επίτηδες, αυτός είναι ο τρόπος της. Δεν αποφεύγει ακριβώς τη συνομιλία, την εκτρέπεται κάπως, σαν να ζυγιάζει κάθε φορά την άλλη πλευρά. Το κίνητρο, την ουσία κάθε κινήστρας. Πρόσφατα κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Πατάκη η καινούργια της νουβέλα με τίτλο «Σενιορίτα». Σύντομο αλλά ανησυχαστικό κείμενο, αμυσφαιρικό, γραπτό τον αναγνώστη. Τι συμβαίνει σε αυτή την ιστορία; Τις ιστορίες και τα πάντα! Μια γυναίκα, ανάμεσα στην Πόλη του Μεξικού και την Αθήνα, ανάμεσα στην πραγματικότητα του πένθους και την επικίνδυνη φαντασμαγορία των σκέψεών της, των αναμνήσεών της. Μια γυναίκα ανάμεσα στο τώρα και το πριν ή, μάλλον, σε πολλά πριν. Μια γυναίκα και οι εσώτερες, άπειρες εκδόχές της. «Παράξενο βιβλίο», λέω στη Σωτηροπούλου. Σιωπή παρατεταμένη, ίσως ηλεκτρισμένη. «Δεν το βρίσκω καθόλου παράξενο» απαντά, έπειτα, κοφτά εκείνη. Την έχω εντοπίσει εκτός Ελλάδας, στην Ελβετία, στο περίφημο Fondation Jan Michalski. Τι κάνει εκεί; «Γράφω, κρατάω σημειώσεις για τον "Ιούλιο", ένα μυθιστόρημα που είχα αρχίσει να γράφω πριν από τη "Σενιορίτα". Αφορισμένη ήταν δύο σίχτοι τον Φρίντριχ Χέλντερλιν: "Τα χρόνια της νύχτας μου πέρασαν, πάει καιρός πια."/ Ο Απρίλιος, ο Μάιος και ο Ιούλιος είναι μακριά". Και ο Ιούλιος; Τι απάντησε; Μια σκόνη παρόλιν, από τον Χέλντερλιν; Ένας Ιούλιος που δεν υπήρξε ποτέ; Ένας μήνας παγιδευμένος στον ιστό του

χρόνου. Αυτό ήταν το έναυσμα. Όλη η ιστορία συμβαίνει μέσα σε 30 λεπτά, όση ώρα παίρνει μια μαγνητική εγκεφαλική. Η μεγαλύτερη αγωνία μου είναι που θα γυρίσω στην Ελλάδα. Η επιστροφή στο σπίτι. Τα λίγα βήματα μέχρι την είσοδο της πολυκατοικίας, το κομμάτι του ασανσέρ» αναφέρει στο BHMAGAZINO η σημαντική ελληνίδα συγγραφέας, πολυμεταφρασμένη και βραβευμένη στο εξωτερικό.

Πώς προέκυψε η συγκεκριμένη νουβέλα, κυρία Σωτηροπούλου;

«Η "Σενιορίτα" ήταν μια δοκιμασία. Καμιά φορά τη σκέφτομαι σαν ένα τμήμα που πρέπει να πληρώσει κανείς για να περάσει στην αντίπερα όχθη. Γύρισα από το Μεξικό στις αρχές Δεκεμβρίου 2023.

Σε έναν μήνα περίπου η νουβέλα είχε γραφτεί. Μετά ήρθε ο καταπέλτης. Μια χιονοστιβάδα από παραλλαγές. Αρχικά, για παράδειγμα, στις 11 το βράδυ να ξαναγράψω μία παράγραφο. Όλη η νύχτα περνούσε με την παράγραφο. Στις 7 το πρωί που σταματούσα για να κάνω έναν καφέ, αναλαμβάνοντας ότι η προτέρα εκδοχή, εκείνη που είχα στις 11 το βράδυ, ήταν καλύτερη. Κάποια στιγμή έπαψα να κοιμάμαι. Τον περασμένο Οκτώβριο, είπα να επαναπατήσω στη "Σενιορίτα". Τι διάβασαν συνεργάτες στον εκδοτικό οίκο και λίγοι φίλοι. Τους άρεσε. Όμως μια ελαφριά νύξη της φλογερής οδοντιάτρου, μιας φίλης η οποία είναι ο απόλυτος κριτής, με ξανάριξε στην νύχτα της "Σενιορίτας". Πάλι τα ίδια».

Δηλαδή; Δώσατε το βιβλίο και το πήρατε πίσω; Το δουλέψατε ξανά;

«Σαν κοράκι σχυμμένη στο γραφείο. Μια τελευταία εδώ, μια παύλα εκεί. Ξανά. Τροχάδην επί τόπου. Κάτι με έτρωγε δυο-τρεις μήνες ακόμα μέχρι το βιβλίο να τελειώσει επιτέλους. Η ζωή μας είναι η μισή στο φως, η μισή στο σκοτάδι. Αυτή η μισοβιτημένη ζωή με ενδιαφέρει. Πρόκειται για ένα υλικό ακατέργαστο, μπρούτο, και γι' αυτό μπορεί με κάτι πολύ τυχαίο να δημιουργηθεί μια ρωγμή και να ξεσπάσει κάτι άλλο, συχνά ολέθριο. Αναφέρομαι στις μνήμες, στις διάφορες αλήθειες που έχει ο καθένας μας, οι οποίες, όμως, μέσα στο πέρασμα του χρόνου αναπλάθονται, διαμορφώνονται, αλληλοδιαφεύδονται».

Με μια εικόνα, όταν γράφετε, όταν είστε μέσα σε αυτή τη συνθήκη, πώς βλέπετε τον εαυτό σας;

«Δεν ξεκινάω να γράψω κάτι με πρόθεση ξέροντας πού θα καταλήξει. Γράφω για να

ανακαλύψω κάτι. Γράφω για να πλησιάσω κάτι δυσπρόσιτο. Σκάβω, πετάω μπάβα. Είμαι ένας εκκοκαφέας. Κάθε βιβλίο είναι μια περιπέτεια που δεν επαναλαμβάνεται. Το μέτρο κάθε φορά είναι το πείσμα και η επιμονή μου σε μια αίσθηση ακόμη βολή, σε κάτι σχεδόν αδιόρατο που δεν υποχωρεί. Ο Κάμινγκς έλεγε ότι εκείνο που μετράει δεν είναι η ιδέα αλλά το βάθος στο οποίο είναι ριζωμένη. Ο κοινωνικός προβληματισμός και το χρονικό πλαίσιο είναι πάντα παρόντα αλλά με τρόπο έμμεσο. Προκύπτουν διαπερνώντας την αφήγηση».

Στη «Σενιορίτα» γίνεται λόγος – αρκετά θετικός – και για τους γιατρούς. Αναρωτιέμαι, ωστόσο, τι γνώμη έχετε ιδίως για εκείνους που ασχολούνται με την ψυχή; «Η ψυχή νομίζω είναι θάμα προς αποφυγή. Κολάει παντού και πουθενά. Αλλωστε χρωματίζεται διαφορετικά ανάλογα με την περίπτωση. Οι ψυχίατροι έπαιξαν τον ρόλο του αστυφύλακα στη διάρκεια της εφηβείας μου. Για χρόνια με υπέβαλλαν σε αγωγή με βαριά ψυχοφάρμακα – μεταξύ των οποίων το Melleril, ένα αντιψυχωτικό για περιπτώσεις χρόνιας σχιζοφρένειας. Ήταν καθηγητής Πανεπιστημίου, οι τοπ ψυχίατροι εκείνης της εποχής. Οι γονείς μου, οι οποίοι αργότερα κατάλαβαν το λάθος τους, είχαν διαλέξει τους καλύτερους. Μα Melleril, ήταν στα καλά τους. Τώρα έχει πλέον απαγορευθεί, αλλά ήδη τότε θεωρείτο θεραπεία έσχατης ανάγκης. Με όποιον ειδικό έτυχε να το συζητήσω εκ των υστέρων, η φαρμακευτική αγωγή ήταν εξωφρενική, εγκληματική. Σαν να προσηλασμούσαν να εξουδετερώσουν κάθε σίβη ανταρσίας μέσα μου. Αυτή είναι η προσωπική μου εμπειρία, δεν πρόκειται για κατηγορητήριο εναντίον των ψυχιάτρων, θα ήταν γελοίο, εκτός από άδικο».

Η ψυχολογία – εν πάση περιπτώσει, ο λόγος περί ψυχής – παραέχει εκλαϊκευθεί στις μέρες μας, έτσι δεν είναι; Εννοώ ότι έχει εκλαϊκευθεί με πολύ αγοραίους όρους... «Προσωπικά, δεν με ενδιαφέρει καθόλου η ψυχολογία ως ψυχολογία. Με ενδιαφέρει ο ψυχισμός του ανθρώπου. Και δεν με τραβάει καθόλου να αναλύω και να διερωτώμαι γιατί αυτό και γιατί εκείνο. Μερικοί το κάνουν με πολύ κέφι ασταμάτητα. Το βρίσκω αφόρητα ανιαρό. Προτιμώ να παρατηρώ τους άλλους. Όσο για τους ψυχολόγους, συχνά μπερδεύονται με πρακτικές life coaching σήμερα. Να σε στήσουν στα πόδια σου, να σου εμφυσήσουν empowerment – τι φρικιά λέξη. Μου μοιάζει σαν ελατήριο που υψώνεται μόνο του. Και οι άλλοι γύρω σου; Να πάνε να πνιγούν; Θέλω να πω ότι η λύπη μερικές φορές χρειάζεται, είναι αναγκαίο να τη ζήσεις. Όταν πέθανε ο Μισέλ (α.σ.: Μισέλ Δημόπουλος, σύζυγος και σύντροφος της συγγραφέως) και τα δύο παιδιά μου με συμβούλεψαν ολόθερμα να πάω σε ψυχολόγο. Να μου κάνει τι ο ψυχολόγος; Να μου κουκουλώσει το πένθος; Δεν πρόκειται για στρίφωμα που κρέμεται. Το πένθος πρέπει να το ζήσεις. Θέλεις δεν θέλεις».

Το βιβλίο κλείνει με τη φράση «όλα παραδομένα στον λιγνό της επιθυμίας». Νομίζω ότι η φράση αυτή θα μπορούσε να συμπυκνώσει, εν γένει, τον πυρήνα του έργου σας. Οχι; «Δεν υπάρχει τίποτα τυχαιο σ' αυτά που γράφω. Οι τελευταίες λέξεις της "Σενιόριτας" συνοψίζουν τον κύκλο της ζωής: την παντοδυναμία του έρωτα μέσα στη δίνη της παροδικότητας. Αλλιώς τι; Υπάρχει κάτι άλλο εκτός από τον έρωτα; Καλύτερα να τελειώνουμε ολοταχώς».

Είναι η λογοτεχνία η μόνη κατάσταση μέσα στην οποία αισθάνεστε ασφαλής ως άνθρωπος; «Το ασφαλές δεν το είχα σκεφτεί, αλλά έχετε δίκιο. Δίκιο από την άποψη. Γράφω πάντα αμφιβάλλοντας. Δεν υπάρχει καμιά σιγουριά. Ένα ωραίο ξεκίνημα μπορεί να μείνει στο κενό. Μπορεί να το ανασύρω κάποια στιγμή και να βρει τη θέση του σφηνωμένο σ' ένα επόμενο βιβλίο, όχι ως ξεκίνημα πια. Ή μπορεί να εμφανιστεί τυχαία μετά από καιρό, να μου αρέσει αλλά να μη θυμάμαι ότι το έγραψα εγώ και να προσπαθώ να θυμηθώ ποιος το έγραψε. Κι αυτό έχει συμβεί. Τουλάχιστον όμως αυτή είναι μια ανασφάλεια που γνωρίζω καλά».

Κατά πόσον παρακολουθείτε τις τάσεις; Διαβάζετε σύγχρονα βιβλία; «Το διάβασμα για μένα είναι απόλαυση και πρέπει να παραμείνει απόλαυση. Διαβάζοντας ξεπερνάμε τον εαυτό μας. Δεν διαβάζω από υποχρέωση. Ευτυχώς δεν είμαι κριτικός λογοτεχνίας, δεν οφείλω να είμαι ενθουσιασμένη. Σχεδόν κάθε χρόνο διαβάζω πάλι τα διηγήματα του Τσέχοφ. Το ίδιο βιβλίο, έχει πια λιώσει».

«**Γεννιόμαστε, μεγαλώνουμε και πεθαίνουμε παγιδευμένοι στο βιολογικό σώμα, αλλά περνάμε μεγάλο μέρος της ζωής μας μ' ένα άλλο σώμα, διαμορφωμένο από τις επιθυμίες μας. Ένα σώμα ελεύθερο, διαθέσιμο για μεταμορφώσεις και παιχνίδια. Κατά κάποιον τρόπο, μεγαλώνουμε με ένα σώμα αθάνατο**

Ποιοι είναι τώρα οι πιο ύπουλοι εχθροί της γυναίκας; Σε ποιο σημείο βρισκόμαστε; «Η ισοδυναμία παραμένει ζητούμενο παρά τα όσα έχουν επιτευχθεί. Το γυναικείο κίνημα πρέπει να κατέβει πάλι στους δρόμους. Τόση ενέργεια αναλώνεται σε γυναικείες σπουδές, συνέδρια και διδακτορικά που αναλύουν την παραμικρή ρανίδα του "γυναικείου" ζητήματος, ενώ την ίδια στιγμή οι γυναικοκτονίες αυξάνονται και κεκτημένα δικαιώματα όπως αυτό της άμβλωσης στην Αμερική καταργούνται».

Ελευθερία απόλυτη υπάρχει; Στη ζωή; «Πώς ζει κανείς ελεύθερος σ' έναν κόσμο ναρκωθετημένο όπου ένα βήμα μπροστά μπορεί να είναι η καταδίκη σου; Πώς να ζήσεις τα μεγάλα πάθη που ονειρεύεσαι και δονούν την ύπαρξή σου όταν ένας

ανιάρος περίγυρος και μια κοινωνία μικρόψυχη παραμονεύουν να σε παγιδεύσουν; Αυτή η ανιπαλότητα, η σύγκρουση του μέσα με τον έξω κόσμο επανέρχεται στα βιβλία μου. Γεννιόμαστε, μεγαλώνουμε και πεθαίνουμε παγιδευμένοι στο βιολογικό σώμα, αλλά περνάμε μεγάλο μέρος της ζωής μας μ' ένα άλλο σώμα, διαμορφωμένο από τις επιθυμίες μας. Ένα σώμα ελεύθερο, διαθέσιμο για μεταμορφώσεις και παιχνίδια. Κατά κάποιον τρόπο, μεγαλώνουμε με ένα σώμα αθάνατο. Όλοι είμαστε υποχείρια αυτής της ασυμβατότητας».

Μπορεί να ακούγεται κι ωραία αυτό, πλην όμως, τυραννιόμαστε κιόλας... «Τυραννιόμαστε γιατί η επιθυμία μπορεί να μας ωθήσει σε ακραίες καταστάσεις,

εκεί όπου το σώμα μας δεν μπορεί να την ακολουθήσει. Γερνώντας, το υποκειμενικό σώμα συρρικνώνεται, ενώ το βιολογικό γίνεται αφόρητα παρόν. Ο Εμίλ Σιωράν έγραψε: "Ζω μόνο επειδή είναι στο χέρι μου να πεθάνω" οπότε θέλω: χωρίς την ιδέα της αυτοκτονίας, θα είχα αυτοκτονήσει μια για πάντα". Φυσικά δεν αυτοκτόνησε. Αλλά διατύπωσε με τον δικό του τρόπο τα όρια της ανθρώπινης ελευθερίας».

Και το γράψιμο; Πάτε είναι ελεύθερο; «Το γράψιμο μπορεί να είναι ελεύθερο, αν δεν γράφεις με σκοπιμότητες, με στόχο να αρέσεις ή να πιάσεις τον ρυθμό της εποχής, αλλά η λογοτεχνία είναι ελεύθερη; Σήμερα η λογοκρισία ασκείται από την τηλεόραση και τα social media, κυρίως από τα τελευταία. Εκεί κυλάει πολύ δηλητήριο. Όμως ακόμα πιο ύπουλη, πιο επικίνδυνη και με επιπτώσεις καταστροφικές για τη λογοτεχνία σε βάθος χρόνου, είναι η αυτολογοκρισία. Η τρομοκρατία του πολιτικά ορθού εξαπλώνεται σαν νέφος με ακρίδες. Για τον συγγραφέα που υποκύπτει, αυτό είναι το τέλος, αλλά όχι μόνον. Φοβάμαι ότι μπορεί να σημαίνει το τέλος της λογοτεχνίας».

Δεν μπορώ να μην το ρωτήσω αυτό. Επειδή το ονοματεπώνυμό σας εμφανίζεται και πάλι στις σχετικές λίστες διεθνών στοιχειοματικών εταιρειών, επειδή το ζήτημα έχει ήδη συζητηθεί αρκετά, θέλω εδώ να μου απαντήσετε ελικρινά. Πιστεύετε ότι θα μπορούσατε να λάβετε το Βραβείο Νομπελ Λογοτεχνίας, από καθαρά καλλιτεχνική άποψη; «Πιστεύω πως ναι. Και θα ήταν επίσης μια νίκη για την ελληνική γλώσσα».